

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.12.2003, sp. zn. 25 Cdo 803/2003, ECLI:CZ:NS:2003:25.CDO.803.2003.1

Číslo: 6/2007

Právní věta: Škoda, spočívající v tom, že nároky plynoucí podílníkům fondu z podílového listu nebyly v důsledku špatného hospodaření s majetkem v podílovém fondu plně uspokojeny, může v případě probíhající likvidace investiční společnosti vzniknout podílníkům až při skončení likvidace, neboť majetková újma jim vzniká až tehdy, není-li jejich nárok jako spolumajitelů majetku v podílovém fondu, který investiční společnost spravuje, uspokojen v rámci likvidace, popř. konkursu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.12.2003

Spisová značka: 25 Cdo 803/2003

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody

Předpisy: § 420 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce Ing. P. P. se žalobou podanou dne 5. 3. 1998 domáhal zaplacení částky 124 000 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody způsobené nesprávným úředním postupem. V žalobě uvedl, že od Investiční společnosti F., a. s., zakoupil podílové listy podílového fondu FA, a s PFS koncernem, a. s., uzavřel smlouvu o zpětném odkoupení podílového listu za rok za cenu o 25 % vyšší. Investiční společnost F. a podílový fond FA neprováděly činnost v souladu se zákonem č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, peníze získané prodejem podílových listů převáděly na PFS koncern, se kterým byly personálně propojeny a odkud se různými machinacemi peníze ztratily. Protože Ministerstvo financí neplnilo svou povinnost vykonávat státní dozor nad Investiční společností F. a nad jejími depozitáři podle § 36 zákona č. 248/1992 Sb., dovozuje žalobce odpovědnost státu za škodu, která mu vznikla nesprávným úředním postupem podle zákona č. 58/1969 Sb.

Poté, co rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 9. 11. 1998, jímž byla žaloba proti ČR – Komisi pro cenné papíry zamítnuta, byl k odvolání žalobce b) usnesením Městského soudu v Praze ze dne 3. 2. 1999 zrušen a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení, přistoupila do řízení na stranu žalovanou K. banka, a. s., a U. banka, a. s., (usnesení obvodního soudu ze dne 27. 5. 1999), a usnesením ze dne 26. 6. 2001 byly spojeny ke společnému projednání věci dalších žalobců vedené u téhož soudu.

Rozsudkem ze dne 26. 6. 2001 O b v o d n í s o u d pro Prahu 1 zamítl žalobu Ing. P. P. o zaplacení částky 122 810 Kč s příslušenstvím a žaloby dalších žalobců (J. J., M. H., R. F., Z. D., J. H. a J. P.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vycházel ze zjištění, že žalobce dne 23. 8. 1995 koupil od Investiční společnosti F. podílový list na doručitele o nominální hodnotě 100 000 Kč a stal se tak podílníkem podílového fondu FA. Následně uzavřel termínovanou kupní smlouvu o prodeji svého podílového listu PFS koncernu za kupní cenu 124 000 Kč s tím, že on jako prodávající předá svůj podílový list kupujícímu po uplynutí 12 měsíců od uzavření smlouvy a ten jej převezme a zaplatí dohodnutou kupní cenu. Prodej podílových listů provázela masivní reklama obsahující nepravdivé údaje. Investiční společnost F. neplnila pravidelně svoji oznamovací povinnost, nezveřejňovala v Obchodním věstníku údaje o svém hospodaření buď vůbec, nebo zveřejňovala nesprávné údaje; závěrka za první pololetí roku 1995, kterou v zákonné lhůtě podala, obsahovala údaje svědčící o jejím nesprávném hospodaření. Ministerstvo financí provedlo hloubkovou kontrolu hospodaření Investiční společnosti F. až koncem března 1996 po veřejném doznání A. K. ke zpronevěře prostředků. Depozitáři (nejprve druhá žalovaná a poté třetí žalovaná) neupozornili orgán státního dozoru na nedostatky v hospodaření Investiční společnosti F. V současné době nejsou podílové listy obchodovatelné, Investiční společnost F. byla usnesením soudu ze dne 16. 6. 1998 (právní moc 23. 7. 1998) zrušena a probíhá její likvidace nařízená soudem, v jejímž rámci likvidátor vymáhá finanční prostředky, jichž lze následně použít při výplatě jednotlivých podílníků. Likvidace investiční společnosti není ještě dokončena, její celkový výsledek a výše likvidačních zůstatků závisí na postupu likvidátora, takže teprve poté, kdy budou vyčerpány zákonné možnosti jednotlivých podílníků k uspokojení jejich nároků z podílových listů proti společnosti, která listy vystavila, tedy po skončení likvidace Investiční společnosti F. a výmazu z obchodního rejstříku, bude možno najisto postavit, zda po vyplacení zůstatků jednotlivým podílníkům, na které mají ze zákona nárok, jim vznikla škoda a v jaké výši. Zatím však není zřejmé, jaké podíly budou jednotlivým podílníkům vyplaceny, a vzhledem k tomu, že existence škody jakožto majetkové újmy není zatím prokázána, dospěl soud prvního stupně k závěru, že žaloba je předčasná. I když se zabýval i otázkou nesprávného úředního postupu Ministerstva financí z hlediska § 18 odst. 1 zákona č. 58/1969 Sb. a odpovědností druhé a třetí žalované jako depozitářů, žalobu zamítl z důvodu, že zatím nedošlo ke vzniku tvrzené škody.

K odvolání všech žalobců se věci zabýval M ě s t s k ý s o u d v Praze. Protože v průběhu odvolacího řízení likvidátor Investiční společnosti F. vyplatil žalobcům z podílového fondu částky představující 50 % nominální hodnoty jejich podílových listů a žalobci v tomto rozsahu vzali žalobu zpět, odvolací soud rozsudkem ze dne 27. 3. 2002 zrušil rozsudek soudu prvního stupně ohledně takto vyplacených částek (tedy ohledně částky 50 000 Kč na jistinu Ing. P. P.) a v tomto rozsahu řízení zastavil; ve zbývajícím rozsahu rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vzhledem k tomu, že žaloby byly zamítnuty z důvodu jejich předčasnosti, odvolací soud se zabýval otázkou, zda žalobcům již vznikla škoda, jejíž náhrady se domáhají. Vycházel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a plně se ztotožnil s jeho závěrem o předčasném uplatnění nároku jednotlivých podílníků na náhradu škody. Dodal, že již ze skutečnosti, že likvidátorem Investiční společnosti F. byly v průběhu tohoto řízení (v únoru 2002) vyplaceny žalobcům zálohy na jejich podíly, je zřejmé, že v rámci likvidace dochází k uspokojování nároků podílníků, což potvrzuje správnost závěru soudu prvního stupně, že zatím není jisté, zda a jaká škoda žalobcům vznikne, a nenastal tedy ještě okamžik k uplatnění práva na náhradu škody (actio nata). Případná odpovědnost jiných subjektů za škodu přichází v úvahu jen tehdy, nebudou-li nároky žalobců uspokojeny při likvidaci Investiční společnosti F. jako přímé nároky.

Proti tomuto rozsudku, a to do výroku, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku potvrzen, podal dovolání žalobce b) Ing. P. P. Příпустnost dovolání dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a podává je pro řešení právní otázky, zda podílníkům podílového fondu škoda již vznikla a zda lze určit její výši, když marně uplynula zákonná lhůta pro vyplacení podílníkům a v podílovém fondu nejsou žádná aktiva, avšak likvidátor Investiční společnosti F. dosud soudně

uplatňuje proti České republice – Komisi pro cenné papíry a proti K. bance, a. s., nároky na náhradu škody.

Rekapituluje jednotlivá fakta a poukazuje na to, že po vyplacení záloh, o něž byla žaloba v odvolacím řízení omezena, závisí jakékoliv další uspokojení podílníků na tom, zda likvidátor bude úspěšný v dalších soudních řízeních, jejichž výsledek nelze předvídat. Uvádí, že šestiměsíční lhůta podle § 35d odst. 3 zákona č. 248/1992 Sb., ve které je likvidátor povinen veškerý majetek zpeněžit, a do dalšího 1 měsíce jej poměrně rozdělit podílníkům, uběhla dne 16. 1. 1999. Protože likvidátorem uplatněný nárok na náhradu škody nelze až do doby, než o něm bude pravomocně rozhodnuto, považovat za reálný majetek a v podílovém fondu nebyl žádný majetek ani v době rozhodování soudu v této věci, dovozuje, že škoda mu již vznikla, a to v letech 1995-96, nejpozději k 16. 1. 1999. Nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že může žalovat až po marném výsledku likvidátorovy péče nechat majetek do fondu nahradit. Namítá, že soudy obou stupňů se nezabývaly různým rozsahem nároku na náhradu škody uplatněného dovolatelem a nároků uplatněných likvidátorem za podílový fond, přičemž nárok uplatněný dovolatelem je vyšší, nemůže být pokryt žalobou likvidátora, a proto minimálně v tomto rozsahu není žaloba předčasná. Dále vznáší otázku, zda nemožnost uplatnění nároku ve smyslu ustanovení § 101 obč. zák. má za následek prodloužení subjektivní i objektivní promlčecí lhůty dle ustanovení § 106 odst. 1 a odst. 2 obč. zák. Otázka, kdy škoda vznikla, má totiž význam i z hlediska počátku běhu promlčecí doby podle § 106 obč. zák. Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

K dovolání podal vyjádření druhý žalovaný. Poukazuje na to, že ve vztahu k němu dovolateli nemohla vzniknout škoda, jak ji nárokuje, tj. spočívající v součtu nominálních hodnot podílových listů, které nakoupil, neboť ve smyslu § 13 odst. 1 zákona č. 248/1992 Sb. investiční společnost ani nikdo jiný není povinen odkoupit od podílníka fondu podílový list za nominální hodnotu, nýbrž za částku uvedenou v § 11 odst. 1 tohoto zákona. Je přesvědčen, že ustanovením § 32 odst. 4 zákona č. 248/1992 Sb. (v původním znění) je vyloučena jeho pasivní legitimace ve sporech s podílníky podílového fondu o náhradu škody vzniklé porušením povinností depozitáře, neboť ustanovení o odpovědnosti depozitáře v zákoně č. 248/1992 Sb. jsou speciální ve vztahu k § 420 obč. zák., a za porušení povinností při výkonu funkce by depozitář odpovídal jen investiční společnosti. Poté, co novelou zákona č. 248/1992 Sb. byla od 1. 7. 1996 zakotvena odpovědnost depozitáře vůči podílníkům podílového fondu, druhý žalovaný již funkci depozitáře nevykonával. V případě škody způsobené porušením povinnosti likvidátora zpeněžit v zákonné lhůtě veškerý majetek se pak může jednat o odpovědnost likvidátora a nikoliv bývalého depozitáře vůči podílníkům podílového fondu. Dodává, že ve vztahu k němu nebyly ani ostatní podmínky vzniku odpovědnosti za škodu splněny, a pokud jde o otázku běhu promlčecí doby, jeví se mu požadavek na řešení této otázky jako nadbytečný. Navrhl, aby dovolání bylo zamítnuto a dovolateli uložena povinnost nahradit mu náklady dovolacího řízení.

Dovolatel vyjádřil nesouhlas s pochybnostmi druhého žalovaného, týkajícími se věcné legitimace ve sporu. Ustanovení § 32 odst. 4 zákona č. 248/1992 Sb., ve znění účinném do 1. 7. 1996, nevylučuje podle jeho názoru aktivní legitimaci dovolatele ve sporu o náhradu škody, ale jedná se o výslovné rozšíření možnosti uplatnit nárok na náhradu škody proti depozitáři, a pokud jde o riziko spojené s investováním do podílového fondu, právě vzhledem k dozorové činnosti všech žalovaných byl přesvědčen o tom, že tato investice riziková není.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2001, neboť dovoláním je napadeno rozhodnutí odvolacího soudu vydané po 1. 1. 2001 a po řízení provedeném podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2001 (srov. část dvanáctou, hlavu I, bod 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), a

dospěl k závěru, že dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu, které je přípustné § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., není důvodné.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Podle § 237 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (písm. a/), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (písm. b/), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (písm. c/).

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Zamítavé rozhodnutí odvolacího soudu vychází ze závěru, že žaloba na náhradu škody je předčasná, neboť v době rozhodování soudu ještě nevznikla škoda, jejíž náhrady se žalobce jako podílník podílového fondu domáhá na jednotlivých žalovaných z důvodu nedostatečného plnění jejich povinností jednak v rámci státního dozoru nad činností investičních společností a jednak při výkonu funkce depozitářů.

Otázka vzniku škody je sice otázkou skutkovou, avšak posouzení, které skutkové okolnosti jsou z hlediska naplnění hypotézy právní normy rozhodující, je posouzením právním. Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. spatřuje dovolací soud v posouzení otázky okamžiku vzniku škody podílníků podílového fondu jakožto předpokladu pro uplatnění práva na náhradu škody, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla zatím vyřešena. S tím, jak po právní stránce byla tato otázka odvolacím soudem posouzena, se dovolací soud ztotožňuje.

Vznik škody na straně poškozeného je jedním ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu podle hmotného práva a na žalobci leží důkazní břemeno o tom, že škoda vznikla. Aby byl splněn uvedený zákonný předpoklad, musí škoda existovat nejpozději v době, kdy soud o uplatněném nároku rozhoduje. I pro rozhodování soudu o nároku na náhradu škody platí totiž ustanovení § 154 o. s. ř., které stanoví, že pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení. To znamená, že rozhodující je skutkový stav věci, jaký je v době, kdy soud vyhláší své rozhodnutí, a nikoliv stav, který s větší či menší pravděpodobností v nejbližší době nastane. Neexistuje-li škoda v době rozhodování soudu o uplatněném nároku na její náhradu, byl nárok uplatněn předčasně, což má za následek zamítnutí žaloby, tzv. „pro tentokrát“, aniž by bylo třeba zabývat se splněním dalších předpokladů odpovědnosti za škodu.

S podílovým listem, který je cenným papírem, je spojen podíl podílníka na majetku v podílovém fondu a právo na vyplacení podílu na zisku z hospodaření s majetkem ve fondu, a to podle statutu fondu (srov. § 11 zákona č. 248/1992 Sb.). Škoda, spočívající v tom, že nároky plynoucí podílníkům fondu z podílového listu nebyly v důsledku špatného hospodaření s majetkem v podílovém fondu plně uspokojeny, může v případě probíhající likvidace investiční společnosti vzniknout podílníkům až při skončení likvidace, neboť teprve nebude-li jejich nárok jako spolumajitelů majetku v podílovém fondu, který investiční společnost spravuje, uspokojen v rámci likvidace, popř. konkursu, vzniká jim

majetková újma. Právě při výkonu své působnosti je totiž likvidátor povinen plnit závazky likvidované společnosti vůči jejím věřitelům; je-li společnost předlužena, podá návrh na prohlášení konkursu (§ 72 obch. zák.). Věřiteli společnosti jsou přitom v rámci likvidace i podílníci podílového fondu, který spravuje.

Vznik škody na straně podílníka předpokládá, že jeho právo na plnění z podílového listu není uspokojeno a že je již nelze na povinném subjektu vymáhat. Z tohoto hlediska není rozhodující, zda došlo k prodlení s výplatou odpovídajících podílů a zda již uplynula zákonná lhůta pro vyplacení podílů jednotlivým podílníkům, neboť příčinou vzniku škody, jejíž náhrada je na žalovaných požadována a jež má spočívat v neuspokojené pohledávce žalobce z podílového listu vůči investiční společnosti, není samotné prodlení s tímto plněním.

Názor odvolacího soudu, z něhož vychází jeho rozhodnutí, že v době probíhající likvidace investiční společnosti nemohla jednotlivým podílníkům zrušeného podílového fondu ještě vzniknout škoda, spočívající v neuspokojení jejich nároků z podílových listů, je správný, a za této situace je správný i jeho závěr, že z tohoto důvodu nebyl v době vydání napadeného rozhodnutí splněn základní předpoklad pro založení odpovědnosti jiných subjektů za škodu, a žaloba je předčasná.

Vzhledem k tomu, že rozhodnutí odvolacího soudu vychází ze závěru o předčasně uplatněném nároku na náhradu škody z hlediska vzniku majetkové újmy žalobce, není otázka promlčení tohoto nároku v projednávané věci otázkou zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř.

Jak vyplývá z výše uvedeného, rozhodnutí odvolacího soudu je správné; dovolací soud proto dovolání žalobce zamítl (§ 243b odst. 2, věta před středníkem, o. s. ř.).

Protože na majetek třetí žalované (U. banka, a. s. „v likvidaci“) byl usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 5. 2003 prohlášen konkurs s účinností ke dni 29. 5. 2003, je dovolací řízení ve vztahu k třetí žalované ze zákona přerušeno (srov. § 14 odst. 1 písm. c/ zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů) a bude v něm možno pokračovat, až pominou účinky konkursu (§ 44 zákona č. 328/1991 Sb.). Proto bylo rozhodnuto o dovolání pouze ve vztahu mezi žalobcem b) a první a druhou žalovanou.